СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIV. Ч. 191. Джерзі Сіті, Н. Дж., понеділок, 17-го серпня 1936. — VOL. XLIV. No. 191. Jersey City, N. J., Monday, August 17, 1936. THREE CENTS

РУЗВЕЛТ ТАВРУЄ ВІЙНУ Й ЛОМАННЯ ЗОБОВЯЗАНЬ

ЧОТОКВА (Ню Йорк). — У своїй промові, виголошеній у пятницю в осідку історичних таборових зборів та відчитів, президент Рузвелт виложив становище теперішнього уряду до справи мира й війни.

Президент виступив проти війни та проти тих держав, що провокують інші держави до війни, ломлячи міждержавні договори. Він говорив, що американський уряд хоче жити в згоді з усіми державами світу, а зо своїми сусідами передовсім. Він хоче співпрацювати в мирній кооперації з іншими державами, рівночасно будучи готовим боронити себе й своїх приятелів від зверхньої напасти.

Рузвелт сказав далі, що якби на якім іншім континенті вибухла війна, то певно тисячі американців забагли би піти до цеї війни, щоб на ній заробити. „Одначе" говорив він далі, „як ми будемо мати до вибору між зарібками й миром, наш край має вибрати мир". Він уважає обовязком американців, що мають вплив на творення публичної опінії, піддержувати мирний і невтральний настрій.

Президент далі представив становище Злучених Держав на американськім континенті. Він хвалив сусідів Злучених Держав як добрих сусідів. Зрештою вони знають силу Злучених Держав. „Ми (Злучені Держави) не бажаємо панувати над іншими державами. Ми не хочемо поширення своїх територій. Ми противомося імперіялізмові. Ми бажаємо зменшення воєнних зброєнь.

„Ми віримо в свободу; ми віримо в мир", закінчив свою промову президент.

Того самого дня президент відвідав Клівленд, де оглянув виставу й великі будівляні проекти, що їх веде „адміністрація по[illegible]. Тут він не виголошував ніяких політичних промов. Усюди його витали оваційно.

О. КОКЛИН НАПАДАЄ НА БАНКИРІВ.

КЛІВЛЕНД (Огайо). — Відкриваючи першу сесію першої конвенції Краєвого Союзу Суспільної Справедливости, що зібралася тут у „Поблик Одиторіюм", о. Чарлз Коклин виступив гостро проти федеральної резервової системи банків як проти головного визискувача народу, а потім таврував пресу, контрольовану цими банками, за закривання перед народом цеї правди.

11,000 делеґатів, зібраних на салі, вигукували одобрення становища о. Коклина, як він виступав гостро проти банків і ґазет.

На конвенції показалася вже ріжниця поглядів, коли один з делеґатів поставив внесок, щоб організація заявила свою невтральність у цьогорічній виборчій кампанії.

АМЕРИКА ПОГОДИЛАСЯ З НІМЕЧЧИНОЮ ЗА ПЕРЕВІЗ ТОВАРІВ.

ВАШИНҐТОН. — Німецький уряд зобовязався не давати державних субсидій експортерам німецьких товарів за границі Німеччини, а вслід за тим американський уряд зобовязався не накладати на довіз німецьких товарів спеціяльних мит.

АМЕРИКА ДОМАГАЄТЬСЯ ВІД ЕСПАНІЇ ЗВІЛЬНЕННЯ АМЕРИКАНЦЯ.

ВАШИНҐТОН. — Департамент стейту приказав свому консулеві в еспанськім місті Севілі зажадати рішучо від еспанського уряду негайного звільнення американського горожанина, Дж., С. Амблера, що його держить у копальнях у Гвельві як закладника.

ХОЧУТЬ МІШАТИСЯ В ЕСПАНСЬКУ БОРОТЬБУ.

МИЛВОКІ (Висканзин). — Виконний уряд соціялістичної партії видав загальний заклик до своїх членів збирати гроші на допомогу еспанському урядові, бо, мовляв, боротьба в Еспанії це клясова боротьба.

В Ню Йорку подібний заклик видав уряд одного відділу юнії робітників, що виробляють циґара.

НА БОРОТЬБУ ПРОТИ ПОВЕНИ.

ВАШИНҐТОН. — Уряд збирається видати 4 міліони 228 тисяч долярів на роботи, звязані з акцією припинення повеней. Роботи мають бути ведені в стейтах: Пенсилвенія, Мейн, Месечусетс та Вест Вірджінія.

ХОЧУТЬ ЗАВОДИТИ ПУБЛИЧНУ ТЕЛЕВІЗІЮ.

ВАШИНҐТОН.—Оливер Гаримен і Ралф Кларк з Ню Йорку внесли до федеральної комісії комунікацій просьбу за надання їм дозволу вибудувати стацію для розсилання телевізійних образків, а рівночасно за надання дозволу на вибудування двох досвідних стацій для телевізії.

КЛОПОТИ РИБАКІВ.

Американські рибаки, що кождого року в цю пору мають гарні приходи з ловлі лосося, цього року майже не мали що робити, бо лосось не пішов на терло в звичайні місця, але дальше на північ.

Зате канадійські рибаки мали риби вбрід. Один рибак заробив за сезон 3,200 долярів.

ЯК ПЕРЕД ВІКАМИ.

У київських „Вістях" читаємо, що в Україні побувала комісія великого академічного театру СССР, переслухавши за 50 днів 1,250 співаків, з яких 94 найбільше обдарованих забрано для студій у Москву, з очевидним наміром украсти тих людей раз на все українській нації. Як колись за Петра українці европеїзували дику Московщину й вкладали в московську культуру свої найкращі сили, так і тепер продовжується ця сама метода.

ГУСЕНИЦІ ЗААТАКУВАЛИ ОСИКИ.

В Ракі Мавнтен Гавз, Алберта, розмножилися міліони малих чорних гусениць, що обїдають листя на осиках і тому фермери побоюються повторення літа з 1919 року. У згаданім році гусениці обіли геть до чиста листя з дерев, так, що вони стояли ціле літо цілком нагі, а коли в осени повстав лісовий огонь, то півсухі тополі почали горіти неначе смереки або сосни, так, що майже неможливо було загасити пожар.

Щодо тих гусениць, то їхне винищення показується майже неможливим, а до того вони вже і так спричинили величезні шкоди.

ЦІКАВЕ ЯВИЩЕ.

В Буковині над селом Балюшені підчас недавнього хмаролому зявилася чорна хмара в формі спіралі заввишки яких сто метрів і завширшки сорок пять метрів. Ця спіраля крутилася довкола своєї оси й поспішала рівночасно з безмірною скорістю в напрямі сусідніх сіл, зриваючи з землі й палючи всі плоди. Населення цих місцевостей пережило грізні хвилини. Старі люди оповідають, що не пригадують собі, щоб колинебудь щось таке видали.

РУМУНСЬКІ ЗЛОДІЇ.

Недавно обікрав кишеньковий злодій румунського міністра справедливости, Попа, витягаючи йому з кишені портфель з сумою 2,500 леїв. Портфель з паперами відіслав він міністрові і, закликавши його до телефону, робив йому закиди, чому він мав при собі так мало грошей. Злодія вдалося румунській поліції арештувати.

ТЕМНОТА В РУМУНІЇ.

Остання статистика відносно забобонних вірувань у Румунії виявляє, що в цій країні є щонайменше 150 тисяч осіб, що займаються чарівництвом, ворожбитством та іншим „знахарством". Сказано, що на кожних 100 осіб населення одна практикує „знахарство".

ПОМЕР ПРИ ПЕРЕЛИВІ КРОВИ ЖІНЦІ.

У шпиталі Оверлук у Сомит, Ню Джерзі, помер нагло 31-літній Нормен Джост, коли лікарі пробили йому жилу, щоби перелити з нього кров у жили його жінки. Кажуть, що Джост мав слабе серце й помер від удару серця через зворушення від надзвичайної події, якою було для нього переливання крови.

ЖІНОЧА ДЕМОНСТРАЦІЯ.

Місто Медисин Гет, Алберта, з днем 1. липня урвало допомогу 36 безробітним батькам родин. Пояснення було, що зроблено це, щоб защадити більше грошей на допомогу в зимі. Уряд дає для Медисин Гет на допомогу $1,900 місячно. Позбавлені допомоги вдерлися 3. липня рано до салі, де міська рада відбувала своє засідання, і жадали продовжування допомоги та підвишки платні від роботи з 30 на 40 центів на годину. Потім жінки і діти безробітних уладили демонстрацію, повторяючи такі самі домагання. Демонстрантки вдерлися до салі нарад міської ради і приготовилися там осісти на стало. Там перебували вони 7 годин, хоч термометер на дворі показував 94 ступні тепла. Кімната засідань є на поверсі, отже подавано жінкам їжу в паперових торбинках шнурком крізь вікно. 6 жінок і 13 дітей сиділи в гарячій салі, поки радний Джеймс Гол не приобіцяв їм, що їх домагання будуть обговорені на найближчім засіданню міської ради.

ВСІ ДОПОМОГОВІ ТАБОРИ В КАНАДІ ПОЗАМИКАНІ.

Міністер праці Роджерс оповістив, що всі допомогові табори в Канаді вже позамикані. „Кожний чоловік, що перемешкував у таборі, мав проповану працю, якщо її хотів, і не вживалося ніякого примусу", сказав міністер. „Замкнення таборів відбулося так, щоб не викликати заколоту ані для безробітних, ані для промислу". З таборів забрано 14,291 робітників. З них 8,853 пішли до роботи на залізницях, 657 дістали роботу на фармах, а до інших занять пішли 2,484.

ДІВЧАТА ВЧАТЬСЯ ЛІПШЕ ВІД ХЛОПЦІВ.

Зі статистичних даних австрійського центрального уряду виявляється, що дівчата вчаться ліпше від хлопців. У віденських ґімназіях багато більше дівчат дістали свідоцтва з дуже добрим поступом як хлопців. Також при кінцевій клясифікації більше дівчат переходить до вищої кляси та більшість здає матуру з відзначенням. Зате між студентами справа мається зовсім інакше, бо авторами всяких наукових праць на семинарях є в більшости мужчини.

НАПАД БАНДИТІВ.

В селі Ґоджеві, коло Маґерова, напали бандити на помешкання Ехіля Страмера. Вони хотіли дістатися крізь вікно до хати. Коли по розбитті шаф нічого в них не знайшли, смертельно побили Е. Страмера.

СУМНИЙ ЕПІЗОД ІЗ ЖИТТЯ НАШОГО РОБІТНИКА.

Йосиф Новотний ставився перед суддю Тинкера в Торонті, прохаючи його, щоб віддав його на довший побут до вязниці; а що в Канаді до вязниці нікого без обвинувачення не посилають, старий робітник дозволив обвинувати себе за волокитство.

„Чуюся дуже старим", Новотний загомонів дріжачим голосом перед суддею, „таким старим і недужим... дуже недужим... Приятелів я не маю, грошей не маю, рідні не маю, свого дому не маю... Нема мені, старому, місця притулитися на старість... ніхто не хоче мене".

Суддя споглядав на стоячого коло себе інспектора поліції, Ґотрія: „Так, ваша достойносте; він є дійсно дуже немічний і нещасний", інспектор Ґотрі підтвердив.

„Я прошу пана судді", продовжував старенький український робітник, а його поломані працею руки цупко держалися барієри, щоб піддержати своє дріжаче тіло, „прошу... прошу післати мене до вязниці, за що буду вам дуже вдячний".

„На який довгий час післати вас до вязниці?" — суддя Тинкер запитався дуже співчуваючим голосом.

„На два роки, прошу пана судді, хоч на два роки, і то хто знає чи доживу", благав наш старий робітник, зломаний віком, тяжкою працею в Канаді, і добитий до краю крізою.

Але закон не дозволяв судді присудити робітника на довше як на три місяці.

ФАРМЕР УБИВ СУСІДА.

Павло Парада з Ледвін, Ман., згинув внаслідок покалічень підчас бійки з сусідом Іваном Кролем. Так осудила комісія коронера з Вінніпеґу. Послідовно проти Крола поставлено обвинувачення за вбивство, однакож випущено його за порукою в сумі $3,000.

Два сини Паради описали бійку. Коні Крола зайшли на сіножать Паради і він покликав синів, щоби помогли йому коні зігнати. Крол старався цьому перешкодити і так прийшло до бійки. Парада і Крол зчепилися і впали на землю. Потім Парада встав і зачав відходити, але Крол пішов за ним і „скочив на нього". Парада впав назадгузь, а Крол сів на нього. Один з синів Паради стягнув Крола, але батько вже не встав. Його занесли до хати і покликали лікаря з Ривертон, а потім відіслали до шпиталю в Вінніпеґу. Там Парада вмер і тоді стверджено, що він мав переломаний карк.

НОВА ЛЮДСЬКА РАСА.

Нову людську расу відкрила тепер анґлійська експедиція в Австралії. Люди цієї раси малого росту, краска їх шкіри ясно-бронзова. Живуть вони в одній долині, окруженій з усіх сторін високими горами. Культурний рівень тієї раси досить великий. Расово ріжняться новововідкриті племена від інших австралійських племен, а і їх мова не є подібна до ніякої з австралійських мов. Нововідкрите племя складається з 200 тисяч людей.

ПОЛЬСЬКА БЮРОКРАТІЯ

ВАРШАВА. — Польська ґазета „Вечур Варшавскі" на основі статистичних даних обчислює, що польські власти полагоджують річно 25 міліонів ріжних адміністраційних справ. Коли поділити ці справи між усіх концептових урядників, без помічників і возних, то на кожного урядника припаде одна справа на день! Колиж далі поділити ці справи через платню тих урядовців, то випаде, що кожна адміністраційна справа коштує громадян Польщі поверх 38 злотих!

НІЧОГО СОБІ ГОСПОДАРКА.

ВАРШАВА. — „Цодзєнна Ґазета Гандльова", обговорюючи положення хлібороба в Польщі, пише: „Коли стало для всіх ясно, що кріза не має циклічного характеру, тільки стає довготревалою, дрібний хлібороб мав тільки один вихід: стягати пояс. Те славне „стягання пояса" полягало на тому, що хлібороб зачав відмовляти собі обуви й одежі, нафти й цукру, не направляв приладдя й будинків, не купував штучних погноїв і змістовних паш, а один сірник ділив на чотири частини. Словом, перестав бути консументом поза продуктами власних виробів. В 1931-32 р. денний заробіток хліборобської родини виносив 1.04 зл. недобору. В 1932-33 р. цей недобір зменшився на 0.33 зл. Вкінці в 1933-34 р., коли стягування пояса дійшло до крайности, викликуючи у наслідках так звану „голодову подажу", хлібороб поправив своє положення настільки, що члени його родини могли діставати за свою працю два ґроші на день".

Коли зважити, що один американський цент виносить пять і пів ґроша, то з цього виходить, що хліборобська родина, яка складається з трьох душ, заробляє нині в Польщі один цент на день! Польська „Ґазета Гандльова" називає це „поправою".

„ЗДОГАНЯЮТЬ" І „ПЕРЕГАНЯЮТЬ".

МОСКВА. — „За Індустріялізацію" подає, що в другій половині липня у вуглевих копальнях недобір вугля зростав з дня на день. На тисячі копалень вугля тільки одна копальня виконує як слід плян праці. Як причину цього явища названий часопис подає „малу видатність праці, шантажі, слабий уже стахановський рух та невідповідні начальники заводів".

СТРІЛЯЮТЬ ЗА ЖОВТО-СИНІЙ ПРАПОР.

ЛЬВІВ. — В селі Залиння, рогатинського повіту, підчас панахиди на стрілецьких могилах поліційний аґент приказав одному хлопцеві сховати жовто-синій прапор. Коли хлопець почав з прапором утікати, аґент стрілив за ним кілька разів з револьверу і ранив хлопця в руку. Присутні люди зловили аґента та побили його. Другого дня приїхала поліція й арештувала 19 осіб, між ними дві жінки. Арешти відбулися в селах Потоці та Підгородці.

БОЛЬШЕВИКИ ТОВЧУТЬСЯ САМІ МІЖ СОБОЮ.

МОСКВА. — Большевицькі власти впали на новий заговір, який, кажуть, підготовлювали аґенти Троцького проти сталінського режіму. Тим аґентам закидає большевицька преса, що вони вбили в 1934 році Кирова, найближчого співробітника Сталіна. У звязку з тим большевики арештували в Москві 16 осіб. Серед обвинувачених знаходяться Зіновєв і Каменєв, які колись грали велику ролю в большевицькій партії, а тепер знаходяться на засланню на Сибірі.

ДОМАГАЮТЬСЯ КАПІТУЛЯЦІЇ УРЯДУ.

СЕВІЛЯ. — В Еспанії продовжаються завзяті бої революційних військ з військами уряду. Обі сторони не піддаються. Була спроба прийти до порозуміння і заключити перемиря, одначе комендант революційних військ, ґен. Франко, зажадав від лівих цілковитої здачі столиці Мадриду. Франко заявив, що в противнім випадку він буде продовжувати боротьбу до повної побіди; вразі потреби він має забезпечену поміч з боку німців і італійців.

ДИПЛЬОМАТИ ХОЧУТЬ ОПУСКАТИ МАДРИД.

ЛОНДОН. — До Лондону доносять, що в Мадриді запанувало велике безладдя. Влада фактично перейшла в руки розшалілої червоної товпи. Еспанський уряд сам признався, що не всилі заґарантувати безпеки чужим дипльоматам. В обличчі цього факту дипльоматичний корпус на днях матиме нараду й мабуть опустить еспанську територію.

З НЕВТРАЛЬНОСТИ НІЧОГО НЕ ВИХОДИТЬ.

ПАРИЖ. — На французьку пропозицію, щоб еспанців лишити у спокою, нехай вони самі рішать, який має бути у них уряд, нічого не виходить. Деякі держави приняли цю пропозицію прихильно. Інші, такі як Італія й Німеччина, отягаються від формальної відповіди і нишком помагають повстанцям. Це готово потягнути за собою комплікації.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY-CITY, N. J.

ШПИГУНСТВО СЕРЕД РОБІТНИКІВ

Цими днями з Вашинґтону виїжджає в дорогу по Злучених Державах так званий Ля Фолетівський сенатський комітет, що на основі спеціяльної сенатської резолюції має розслідити шпигунство серед робітників, страйколомні аґенції й інші заходи для ломання прав робітника для оборони його інтересів.

Як звісно, цей комітет вів уже своє слідство у Вашинґтоні та розкрив притому досить велику масу фактів про цей бік американського капіталізму. Тепер комітет вибирається повести такі слідства в ріжних місцях америки, де згадані акції проти робітників, а передовсім шпигунство серед робітників, щироко поширені, як у Філядельфії, Питсбурґу, Атлянті, Ню Орлієнсі й Дітройті. Сенатський комітет уже вислав завізвання до представників ріжних шпигунських бюр і страйколомних аґенцій вислати своїх представників на допити та предложити відповідні книги й документи.

Яку саме акцію думає розсліджувати цей комітет, знає всякий, хто хоч трохи визнається в громадських справах Америки. Були колись часи, що в Америці люди не вірили в існування шпигунської системи проти робітництва. Розкрив її основно вперше нюйорський тижневик „Ню Репоблик" у своїх статтях, що друкувалися довгий час у 1921-шім році та появилися потім окремою відбиткою під наголовком „Лейбор Спай". Статті й книжка викликали в краю величезне обурення. Люди не могли погодитися з тим, щоб американський капіталізм уживав такого низького засобу в своїй боротьбі проти робітників.

Голоси обурення походили не тільки з Америки, але й зпоза Америки. Відомий на ввесь світ щоденник „Манчестер Ґардієн" писав тоді: „Для нас (анґлійців) ця книжка є вимовною осторогою. Анґлійський работодавець має більше розуму й пристойности, щоби понижатися до того роду низьких штучок. Шпигунство це понижуюче й руйнуюче діло". Так говорив часопис, що є висловником не робітників, але ліберальної партії, отже капіталістів, Анґлії. Анґлійський капіталізм не був безгрішний, але він не міг зрозуміти, як міг американський капіталізм зійти до таких низьких засобів боротьби проти робітників.

Довгий час потім в Америці пробовано розвести слідство над цею суспільною недугою, але капіталістам усе вдалося ці заходи довести до невдачі. Аж на останній сесії конґресу ухвалено резолюцію про розведення слідства над шпигунством проти робітників, і це слідство справді почато. Воно вже відкрило багато цінного матеріялу, який певно послужить основою відповідного законодавства. Коли сенатський комітет розвиває дальшу діяльність, щоб розкрити цю суспільну огиду до самого кореня він заслугує в своїй роботі на допомогу не тільки з боку робітників, що зацікавлені в цій справі власною шкірою, але й з боку всякої чесної людини, яка розуміє, що й боротьба за життєві інтереси повинна бути ведена в певний пристойний спосіб.

ЧОРНА ХМАРА НАД ЧЕХОСЛОВАЧЧИНОЮ

(Надіслана стаття).

Над Чехословацькою Републикою зачинають збиратися неабиякі чорні хмари. Диктатор Німеччини, канцлер Гітлер може почванитися вже цілою низкою гарних політичних успіхів. Якось недавно заключив він порозуміння з Австрією, що в дійсності є властиво підданням Австрії необмеженим впливам Німеччини.

Однак діяльна вдача Гітлера тим не вдоволяється, але шукає собі все нових імпрез, що відповідають його програмі. Так, поляки побоюються, що він може сягнути по „свобідне місто Данціґ", котре лежить при впаді Висли до Балтійського моря. Литовці знов, а за ними й поляки непокояться, що він може і надморське місто Мемель (зване чомусь поляками Клайпедою) прилучить до німецької Східньої Прусії. Але вже найбільшого страху наїдаються чехи, тому, що вони є найближчими сусідами Німеччини. В Чехословаччині живе більше як 3 міліони німців, а їх переважна частина є перенята гітлерівським духом. На чолі тих чеських гітлерівців стоїть посол до чехословацького парляменту Генляйн.

Власне недавно була на лондонській конференції бесіда про будучі відносини між Прагою і Берліном.

Звісна французька журналістка п. Табуї подала про ті справи в щоденнику „Евр" ось які відомости: Недавно був у Лондоні посол Генляйн, а то по відбутій нараді з Гітлером у Берхтенсбадені. Він, приїхавши до Лондону, заявив іменем Гітлера в анґлійськім міністерстві справ заграничних ось що:

1) „Кантони" чеські з більшістю німецькою мають бути відділені і мають утворити федеративну „автономну провінцію".

2) Чехословаччина і ціла Мала Антанта мають бути приняті до ґрупи великої чвірки (пакт чотирьох), однакож під абсолютною умовою, що зірвуть усякі союзні звязки з советською Росією.

Пані Табуї є тої думки, що того роду оферта не може бути очевидно принята чехословацьким урядом, що однакож відкинення її викличе безумовно гостру крізу у чесько німецьких відносинах, а—це збільшить іще труднощі, які вже існують між европейськими державами.

Та на тім іще ні кінчаться чехословацькі клопоти. Другий французький щоденник, „Ентрансіжан" (Непримирний) колишній орґан покійного міністра Клемансо, приносить сензаційну відомість про це, що німецький ґенеральний штаб приготовляє власне плян маршу німецької армії на Прагу. На думку того паризького часопису, німецький ґенеральний штаб працює вже віддавна над справою атаки на чехословацькі границі, причім бере на увагу і ту обставину, що людність у німецьких повітах Чехословаччини має велику симпатію до німецької держави та до гітлерівського руху.

Осередком цілої акції є головне місто в Саксонії, Дрезден, а з Нірнберґу та Бреслява мали би маширувати німецькі війська до Чехії, причім береться на увагу також факт, що німецькі автомобільні шляхи ведуть просто до самої чехословацької границі.

Рівночасно мають маширувати німецькі війська до Моравии та до Австрії, а мадярські війська мають піти до Словаччини та до Закарпатської України.

Німецький ґенеральний штаб уважає, що та окупація Чехословаччини буде мати лише льокальне значіння і не думає, щоб з цеї причини мала повстати нова европейська війна.

Річ очевидна, що в такім випадку не сиділаб тихо і Польща, але захопилаб ту частину Шлеська і Морави, до котрих має претенсії. Як кажуть, частина Чехословаччини припалаб також Австрії, так, що остаточно цілу ту републику, в котрій панує велика політична свобода, розібралиб сусідні держави. Треба знати, що Угорщина веде вже віддавна дуже сильну пропаґанду за те, щоби переведено ревізію мирового договору в Тріянон, на підставі котрого вона втратила, більшу частину земель, котрі тримала в своїм посіданню перед світовою війною.

Справу тої пропаґанди треба би ще окремо й обширніше обговорити, а тут лиш мусимо завважити, що в тій пропаґанді її сильно попирає Польща, котра хотілаб мати спільну границю з Мадярщиною.

Тою границею мають бути наші Карпати, а коли би польсько-мадярські пляни повелися, то тоді ми, закарпатські Українці, що числимо 700,000 людности, мусіли би вертатися знов під страшне мадярське ярмо.

На велике диво, чехи своєю глупою політикою на Закарпатській Україні підпирають власне мадярську пропаґанду. Закарпатські москвофіли це ніхто інший, як власне замасковані мадярони, котрі інакше між собою і в своїх родинах не говорять як по мадярськи. Такої самовбивчої політики не можна собі навіть уявити і хіба тим лише можна собі її вияснити, що кого Бог покарати хоче, тому розум відбирає.

Одним з найбільших злочинців супроти чехословацької держави є дотеперішній президент закарпатської України, старий бюрократ австрійської школи Розсіпаль, а хоч та нещасна країна має і свого мальованого ґубернатора, Константина Грабаря, то властиво всім розпоряджав досі Розсіпаль. Він усе підюджував одних українців проти інших, він підпирав кацапів, він переводить чехізацію і мадяризацію шкільництва, а все це немовби обчислене на те, щоб допомагати мадярам і мадяронам у їх ірредентистичній роботі.

Тій роботі можнаб кинути важкі колоди під ноги, колиб нарешті введено в життя **автономію** Закарпатської України, і колиб вона стала справжньою автономією, а не лише маскою для дальшої чехізації і попираної з ненависти до українців мадяризації.

І на підставі міжнародного зобовязання, і на підставі заяв теперішнього президента д-ра Бенеша та президента міністрів д-ра Годжі належиться Закарпатській Україні автономія. Мала вона вже бути впроваджена ще перед жнивами, однакож відложено це до осени, бо хотять іще влаштувати велику параду старому грішникові Розсіпалеві з нагоди його 70-ліття.

Чехи самі провокують нещастя на свою голову, а коли думають, що їм поможе найновіше кумання з Советами, то вони є „на велькім омилы". Та розпучлива політика чехів певно не розжене тих чорних хмар, що нависли над Чехословаччиною.

Августин Бокшай.

ПРАЦЯ І КАПІТАЛ У НІМЕЧЧИНІ

Німецька націонал-соціялістична партія зве себе „робітничою". Перед своїм приходом до влади Гітлер демаґоґічно погрожував, що розправиться з „грабіжницькими капіталістами". Ця демаґоґія мала такий успіх, що 1932—33 р. боєві відділи німецьких комуністів цілими баталіонами переходили до Гітлерових „штурмових відділів".

Як же склалися в Німеччині відносини між робітниками й капіталістами під диктатурою націонал-соціялістичної партії? Гітлер не один раз проголошував, що хоче усунути в Німеччині боротьбу між клясами й утворити народню спільноту, бо, мовляв, клясову боротьбу „вигадали жиди". Та всі факти буденного життя в Німеччині Адольфа Гітлера показують цілком ясно, що там клясова боротьба є, але на відміну від вільних демократичних країн у Німеччині боротьбу проти робітників ведуть капіталісти з допомогою урядових чинників, а робітники не мають орґанізації для оборони свого права.

Німецький націонал-соціялістичний уряд попризначав на ріжні области держави своїх „ґарантів праці" (Трайгендер), що мають дбати про мирне співжиття праці й капіталу. Робітників поставлено під опіку держави, але знищено їхні могутні професійні союзи. Це привело до того, що в Німеччині скасовано колективні договори робітників з капіталістами. Слідом за цим втратили обовязкову силу унормовані колективними договорами платні. Самі капіталісти абож „ґаранти праці" по своїй волі, не питаючи робітників, зменшують робітникам платню. З огляду на високий культурний рівень німецького робітництва фабриканти та урядові чинники мусять провадити свою роботу обережно, „в рукавичках". Тому, наприклад, не зменшують платень загально, а тільки поодиноким катеґоріям робітників. Зі страху перед безробіттям рідко хто з робітників відважується протестувати проти самоволі підприємців. Це осмілює німецьких фабрикантів, які зручно використовують параґраф про „мінімальну платню", що міститься в законі про „порядок праці". Закон передбачає, що за вищу видатність своєї праці робітник має право на більшу платню. На ділі з цього закону зроблено в Німеччині „Стахановщину" на совєтський лад: підприємці поставили максимальну видатність праці як пересічну і вимагають від робітників виконання норми. Хто не може видержати цих перегонів, мусить знати, що дістане за свою працю меншу платню, а при першій нагоді опиниться за воротами фабрики.

Хоч закон з 26. липня 1934 р. охороняє 8 годин праці в Німеччині, то на практиці німецькі робітники не мають забезпеченого нормального часу праці. В самім законі сказано, що „ґаранти праці" мають право реґулювати час праці і платню за роботу, виконану в часі зверх 8 годин. „Ґаранти" часто знижують доплаток за надгодинну працю до зера. Цим способом закон про 8 годин праці у Німеччині став „ґумою", яку можна розтягати на шкоду робітникам, а на користь капіталістам.

Націонал-соціялістична преса й уряд ведуть пропаґанду, щоб не допустити зросту платень у Німеччині і запобігти зростові цін. Перше завдання теперішній німецький уряд виконав. Платні робітників не підвищено, а навпаки, знижено. Але в цей час ціни на всі майже продукти виросли. Націонал-соціялістична партія зазначає, що з підвищенням платень зрослиб дуже витрати держави на збросння, і тому звертається до патріотизму німецьких робітників. Але чому на патріотизм мають платити самі робітники, а капіталісти можуть тягнути з того „патріотизму" великі зиски, цього у гітлерівській пресі не дочитаємось. Хто відваживсяб висловити свій сумнів, був би покараний як „зрадник" і „марксист".

Д. І.

КОМСОМОЛ

(1)

(М. С-о). В квітні відбувся в Москві загальний зїзд комсомолу, який попередили численні республиканські, краєві, обласні, окружні та районові зїзди комсомолу по цілій московській імперії. На тому зїзді Москва підбила підсумки дотеперішньої роботи комсомолу. Що правда, основні дані про цю працю не опубліковані з певних причин, але і ті дані, що опубліковані, вистарчають, щоб зорієнтуватися повністю в тих успіхах.

Комсомол — це є комуністичний союз молоді цілої московської імперії. Започаткував його ще Ленін, основоположник нинішньої червоної імперії. Дотепер мав він майже такі самі завдання, як партія, що панує тепер на Сході. Тепер трохи його обмежено в правах і обовязках. Тепер комсомолові відібрано всі політичні й економічні функції й обмежено його діяльність виключно до виховання молоді в комуністичному дусі та до підготування її до воєнного ремесла. Це є два головні завдання комсомолу після квітневого зїзду 1936 року. Отже цей зїзд започаткував формально в житті комсомолу нову фазу діяльности.

Власного хову молодь проти комуністів.

По новому статуту та програмі комсомолу він являється безпартійною орґанізацією, хоч визнає цілі московської комуністичної партії. Отже ця безпартійність є умовна.

Причиною реорґанізації комсомолу в 1935 році були його опозиційні настрої до теперішнього проводу комуністичної партії та до її політики. Ті настрої опановували і цей зїзд комсомолу і нуртували в підпіллю. Розрахунок теперішніх комуністичних головарів на те, що вихована в комсомолі молодь стане їм на зміну, показалися помилковими. Комсомол, хоч як старанно ним опікувалася партія, показавсь несполегливим наслідком розбіжности між комуністичною теорією і комуністичною дійсністю. Щоб одначе світові показати, що все в порядку і що комсомол стоїть за партію, заведено було в часі зїзду строгу цензуру на всі звіти зі зїзду, що мали опублікуватись в пресі. Звіти могли появлятись в пресі лише після затвердження їх редакційною комісією зїзду. А ту комісію вже підібрано так, що нічого не могло вийти на світ такого, щоб показати правдивий стан відношення комсомолу до партії і режиму. Режім Сталіна й на цей раз опанував положення, що правда, лише фізичною силою і нічим іншим.

Нове завдання комсомолу в области виховання молоді полягає в тому, щоб молодь знала історію партії і совєтського Союзу. На зїзді зазначувано неоднократно, що стан у вивчуванні історії партії є незадовільний, що досі нема до цього відповідних підручників, що все ще досі молодь вчиться історію по старому і т. п. А це значить, що майже 20-літній совєтський режім не встиг написати свою історію, московсько-комуністичну, та що це майже неможливо написати таку історію, деб не згадувалось жадних національних моментів, коли в суті річи основою історичних дій були національні, а не комуністично-інтернаціональні почування. Комсомолові наказано співпрацювати зі всіми совєтськими установами, де лише затрогуються інтереси молоді і заступати в них інтереси молоді. Отже комсомол являється офіційною орґанізацією молоді, хоч до нього належить лише незначний відсоток всієї молоді московської імперії. Інших орґанізацій молоді нема, а тимсамим молодь не сміє мати інших інтересів, як лише комуністичні, яких виразником є комсомол.

Друге головне, а по суті навіть перше завдання комсомолу є військово-вишкільна робота серед молоді і серед народу. Цю роботу веде комсомол сам, або за поміччю спеціяльно до того створених орґанізацій, як Осавіохем та союз фізкультурників. Тому ті орґанізації не можна розріжняти і трактувати їх наріжно, бо вони в суті є одно й те саме, що й комсомол. Ріжниця лише та, що мають інші назви, мають свої статути, відбувають формально окремі зїзди, мають окремі управи і т. д. Між іншим практично справа стоїть так, що кождий комсомолець мусить обовязково бути членом одної і другої орґанізації, себто осавіохему і фізкультурників. Нераз доводиться зустрічати вістки про совєтське озброєння і вишколення військових резерв, в яких окремо підраховується членів кождої орґанізації, що в сумі дає велику міліонову цифру. На ділі ж треба вважати за дійсну лише скількість членів комсомолу, а це вже не така дуже імпонуюча цифра, бо не виходить поза рамці 4 міліонів. З тими орґанізаціями примушені співпрацювати і демобілізовані червоноармійці та демобілізовані війська комісаріяту внутрішніх справ і прикордонної охорони. І їх з одного боку зараховується як військово в армії вишколені резерви, а з другого як успіхи праці комсомолу, осавіохему та фізкультурників, що знова ж таки дає солідну цифру в сумі, коли в дійсности та цифра є значно менша. Що військовий вишкіл є основним завданням комсомолу, знову ж таки видно з зїздових даних. Дані ці стоять на першому місці і публікують їх усюди з певною метою, а саме, щоб союзникам большевизму і його ворогам доказати, яка то є міцна совєтська імперія.

В загальному треба ще сказати, що комсомол охоплює собою здебільша міську молодь і мало розповсюднений по селах. По селах має він багато орґанізацій, але вони є слабі і по скількости членів невеличкі. Колиж взяти на увагу, що совєтська імперія є в величезній більшости аґрарною країною, то яснішими стануть і успіхи як комуністичної так і військової роботи комсомолу і партії на селі.

На квітневому зїзді комсомолу вибрано і нову управу орґанізації. На чолі комсомолу стоїть ґенеральний секретар центрального комітету комсомолу О. В. Косарев, а йому в допомогу призначено ряд секретарів. Секретарями призначені: Д. Д. Лукянов, П. О. Гоіщенін, Е. Л. Файнберґ, Т. Ф. Васильова, П. А. Вершков, В. Ф. Пікіна. Центральний комітет комсомолу нараховує 93 чоловіків і 35 кандидатів, а центральна ревізійна комісія 17 чоловіків. Для праці центральний комітет творить відділи: відділ учнівської молоді — завідувач Е. Л. Файнберґ, його заступник Тіміргалін; відділ робітничої молоді — завідувач П. А. Вершков; відділ студентської молоді — завідувач Е. Д. Лещінер; відділ для роботи серед молоді державних установ та торговельних і кооперативних орґанізацій — завідувач Н. Г. Герасімов; відділ керівних комсомольських орґанів (персональне бюро) — завідувач Б. Л. Герцовіч; відділ піонірів — завідувач В. А. Муснін; відділ селянської молоді — завідувач Р. С. Снєтков; відділ військових справ — завідувач перший секретар центрального комітету; відділ для роботи серед жіночої молоді, яким завідує один з секретарів центрального комітету; відділ пропаґанди марксизму і ленінізму; відділ інформативно-статистичний, що веде і фінансові справи комсомолу, і т. д. Відділи твориться в залежности від потреби і означеної їх скількости нема. Подібна орґанізація є аж до самого низу, до районових комітетів комсомолу, де в залежности від потреби є або відділи або відповідні інструктори для роботи в районі. Їм безпосередно підлягають первинні комсомольські орґанізації по селах, містечках, заводах і фабриках, колгоспах, радгоспах, ріжних установах, школах, заводських цехах і т. д. Військові формації мають свої окремі комсомольські орґанізації в полках, батеріях, школах та кораблях і ескадрах, з підвідділами по інших військових одиницях, які підлягають політичному відділові дивізії чи іншої формації, а через них політичній управі військових округ і головній політичній управі армії в Москві, де є спеціяльний відділ для комсомольської роботи, що співпрацює з центральним комітетом комсомолу.

„Молодь" з вибору.

Вік комсомольців признachено від 15 до 26 років, але можуть туди належати і старші люди, коли їх виберуть. Щоб заняти в комсомолі якийсь відповідальний пост, треба мати до цього відповідний або партійний або комсомольський стаж від 3 до 6 літ, в залежности від походження даної людини та її національної приналежности. Всю молодь до 15 року життя орґанізує комсомол в орґанізації жовтенят та піонірів і для виховання тієї молоді видає спеціяльну дитячу літературу.

Деякі цифрові дані вияснять найкраще значіння, працю і успіхи комсомолу. Якуж фактично ролю відіграє комсомол в совєтському життю? По совєтським даним скількість народжених вже по большевицькій революції людей в Советах виносить 43% всього населення, яке по даним з березня 1935 року виносило 165,748,400 людей. Молоді від 15 до 26 літ, себто в комсомольському віці нараховують здебільша коло 26 міліонів.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

ЗА БЕРЕЗОВУ КАШУ.

Новинкарське бюро „Асошіейтид Прес" доносило при кінці червня з Нешвила, в стейті Тенесі, що велика лава присяжних суддів стала розсліджувати поведення заряду школи поправи супроти дітей.

Сказано, що матрона (начальниця) цеї школи била діти в школі так сильно, що діти благали смерти. З розведення слідства можна вносити, що громадянство осуджувало цього роду поведення матрони.

Становище громадянства замітне тому, бо до школи поправи („реформ скул") дають дітей за якісь провини. Значить, навіть „дітей-злочинців" не вільно бити жорстоко.

Чи поправляє „березова каша" таких дітей?

РОДИЧІ И ДІТИ.

Який місяць по цьому донесенню те саме новинкарське бюро розіслало по американських ґазетах вістку про боротьбу за подібне питання.

Сказано було в донесенню з Вилкс Бері, Па., що рада школи Питстон Тавншип візвала вчителя Антона Монклія на оправдання себе проти закидів родичів. Мовляв, батьки й матері школярів жалувалися на цього вчителя, що він за своїх 30 літ учителювання все вживає злої вчительської методи. Нарікали батьки й матері, що він занадто лагідний, що ніколи дітей не бє й не завдає їм роботи до дому.

Казали родичі, що цього роду поведення вчителя відбивається зле на дисципліні дітей та здержує їх поступи в науці. Вчитель „признався до вини": так, він справді за 30 літ свого вчителювання не вживав бука й не завдає дітям домашніх задач.

Ось і маємо сутичку між двома наставленнями в справі вживаня побоїв при навчанню. Родичі вірять у бук, учитель у нього не вірить. Родичі думають, що без бука діти будуть розпущені й не будуть добре вчитися, а вчитель стоїть на становищі, що бука до науки предметів ні дисципліни не треба.

Хто тут має слушність?

ШЕВЧЕНКО И БУКИ.

У своїй повісти „Княгиня" Тарас Шевченко пише між іншим про свою першу науку в сільського дяка в родиннім селі, котрого то дяка він зве „сліпим Совгирем":

„Вдачі він був більше суворої, ніж лагідної, а щодо потреб життя та взагалі до комфорту, то був він справжній спартанець. Але мені найбільше не подобалося в ньому те, що, як настане, було, субота, він після вечірні й почне нас усіх, як то звичайно буває, годувати березовою кашею. Ну, та це щеб нічого, нехай би собі годував: ми до тої каші звикли були; але от де, можна сказати, справжній спиток був: бє, було, а тоді велить лежати та не кричати, і, „не борзяся", виразно читати четверту заповідь! Справжній спартанець. Ну, скажіть, люди добрі, чи народився десь на світ такий герой, щоб спокійно влежав під різками та ще й, „не борзяся", читав четверту заповідь? Ні, гадаю, такої людини земля ще не носила! Як дійде, було, черга до мене, то я вже не прошу помилування, а прошу тільки, щоб він змилосердився надо мною та звелів мене, суботи ради святої, хоч трошки придержати. Інколи, було, й змилується та звелить держати, але вже так випарить, що краще булоб і не просити того милосердя".

Це, здається, був би ідеальний учитель для декотрих родичів у Вилкс Бері, що були невдоволені зо свого Антона Монклія. Як видно зі слів Шевченка, Шевченко такої науки не любив. Отже хто має слушність? Вилксберські родичі, що нарікають на Монклія, чи Шевченко, що нарікає на „сліпого Совгиря"?

ЗВІДКИ ПОБОЇ ДІТЕЙ.

До свого опису про науку в „сліпого Совгиря" Шевченко докидає кілька слів міркованecho:

„Мир праху твоєму, сліпий Совгирю! Ти, небораче, і сам не знав, що творив: так тебе били, і ти так бив, і в простоті сердечній не добачав у тому гріха! Мир праху твоєму, бідолашний бурлако; мав-ти повну рацію".

Ці слова, що кождому читачеві певно нагадують на інші, широко звісні слова, сказані при іншій нагоді 1900 літ тому: „Відпусти їм, Господи, бо вони не знають, що роблять!" — приписують поведінку Шевченкового вчителя простому бездумному наслідуванню давнього звичаю. „Сліпий Совгир" бив своїх учеників просто тому, бо, як він був школярем, його теж били. Він просто не задумувався над такими питаннями, чи помагає що биття.

Як там з вилксберською аферою? Чи думали родичі дітей, що нарікали на вчителя, що не бе їх дітей, чи помагає дітям биття? Вони кажуть, що без биття діти зле виховуються, але чи думали вони над тим, чи тільки так кажуть, як їм батьки казали?

Учитель каже, що до дисципліни й науки не треба бука. Чи думав він над тою справою?

РІЗКИ И ДИСЦИПЛІНА.

У примітках до Шевченкової повісти „Княгиня" каже Павло Зайцев:

„Березовою кашею (цебто різками) за старих часів годували школярів у суботи не залежно від якихсь провин, а „для страху Божого". Цей звичай мав назву „субітки" й існував не лише в сільських школах".

Та цей загальний звичай шкіл тих часів з часом уступив місце іншому звичаєві: школярів перестали бити не тільки в міських, але й у сільських школах.

Зрештою, як це описує з тих часів російський революціонер з шляхетського роду, князь Петро Кропоткін, на дворах російського дворянства паничів теж карали різками, одначе, як учитель засудив панича на різки, то різками не бито панича, а спеціяльного слугу-кріпака, що властне мав у дворі таке завдання: брати буки за панича, як панич провиниться. Отже, властиво, чи брали буки всі школярі?

СПАРТАНЕЦЬ.

Коли Шевченко згадує про Совгиря як про спартанця, то він натякає на цікаве історичне явище.

Спарта це місто в Греції, що звалося теж Лакедемон. У старинних часах спартанці захопили були під свою владу цілу околицю й перемінили приборканих греків у своїх рабів. Вони достроїли свій державний устрій до завдання стерегти рабів перед бунтом. Кождий спартанець мав бути жовніром. У ньому розвивали військові прикмети, видержливість на фізичні труди й недостачі, відвагу, сліпий послух.

Молодих хлопців кождого року били в святині публично різками до крови, при чому їм забороняли видавати з себе голос. Отце певно й тому Шевченко називає свого вчителя спартанцем.

Дисципліна, яку спартанці вдержували тяжким коштом, видержувала тільки так довго, як довго спартанці були під твердою рукою влади. Як тільки вони відходили від осередку влади, їх дисципліна розпадалася; вони заживали легким життям і ставали нездібними переносити строгу дисципліну навіть по повороті під владу. В науці виховання спартанські виховні звичаї мають нині звичайно відстрашуючу вартість. Виховники кажуть звичайно нині, що осередок дисципліни людини лежить у її середині, а не у зверхнім примусі.

Мусій Степанчук.

СМЕРТЕЛЬНИЙ ДЗВІН

Ой, ходить, ходить смерть з косою
І не питає, чи вже час,
Чи вже трава велика в полю,
Чи збіжжя вже доспіло в нас.

Іде долинами й лугами,
Кладе покоси в ріжний лад,
Ось, ось, дивіться: зпоза брами
У мій загостить вона сад!

Тай не буде мене й питати,
Чи радий я її, чи ні;
Без просьб і стукань ввійде в хату,
Навіть не вклониться мені.

Без гомону і без шелесту,
Навіть без клепання коси,
Зітне вона й мене у решті,
Хоч і моли, хоч і проси.

Дарма, що в хаті в мене купка
Незабезпечених діток,
Дарма, що бідність в мене й пустка,
Нема на труну ще й дощок.

Дарма, що много праці маю,
Що треба, хочеться ще жить;
Вона зітне мене, я знаю:
Помилувань шкода й просить!

Тай дуже я і не жахаюсь,
Бо вмерти треба хоч коли;
Один лиш жаль у серці маю:
Що порожно в нас на ріли.

Обліг зарослий будяками,
По стернях хопти і бурян,
Брати в сусідів наймитами,
Покинули свій рідний лан.

А сестри плачуть, виглядають,
Коли прийдуть брати в село,
Коли рілю пообробляють,
Щоб поле жниво принесло.

В лісах наших й гущавинах
Гадюки плодяться їдкі,
А чорні круки по долинах
Заводять лиш пісні сумні.

Навіть цвинтар укрили хопти,
Де нenька й батенько лежать;
Нема кому там прополоти
И молитву щирую сказать.

А смерть все йде й з росою косить;
Вже чути, як коса дзвенить,
А плач дітей водно голосить:
„Хтож нас, малих, ще захистить?"

* * *

Томуж мені жаль смерть узріти,
Що діти ще такі дрібні,
Що ради не дадуть у світі,
Пропадуть марне в чужині.

Як би вже діти могли стати
На рідний батьківський загін,
Тоді не жаль булоб вмирати,
Тоді хай бє смертельний дзвін!

КОРОЛІВСЬКІ КОМПЛІМЕНТИ.

В музеї в Упсалі (в Швеції) є два дуже дивні предмети, на які гості на перший погляд навіть не звертають уваги, а тимчасом ті предмети мають історичне значіння. В одному куті окремого відділу того музею стоїть дрючок, а на ньому кілька брудних ганчірок. Зараз біля того прапору є коло два метри високий та кілька центиметрів широкий камінь. Оба ті предмети мають таку історію Альбрехт Мекленбурґський, шведський король, післав був своїй найнебезпечнішій неприятельці, Марґареті Данській, той камінь, щоб на ньому гострила собі голки до шиття, що їй в усякому разі відповідніше, ніж вести війну!" За цю незвичайну „дбайливість" свого неприятеля Марґарета Данська віддячилася так, що післала королеві прапор у дарунку. На дрючку не було ніякої дорогоцінної, золотом тканої матерії, лише її роздерта сорочка! Як не як, оріґінальний дарунок.

НАЦІЯ ПОНАД ПАРТІЇ

Є невдякою нащадків, особливо тих кругів нашого громадянства, що силоміць стараються зробити Найбільшого Сина Залицької Землі, Івана Франка, ідеольоґом вузького партійництва. І хоч правдою є, що Франко в 90 роках минулого віку стояв близько одної української партії, то проте куди більшою правдою те, що з нею розійшовся. Адже не стане ніхто перечити, що Франко, автор вірша „Каменярі", який був програмовим віршем десятки років української молоді, автор „Мойсея", „Вічного революціонера", „Конкістадорів", „Завойовників" і цілої низки інших творів, є для українців загально національною постаттю. Франко свідомо розійшовся з радикальною партією, бо його пророче слово призначене було для всіх українців. Він збагнув своє призначення на грані вирішної епохи і закликав не партію, а все українство: „Ідіть, лупайте цю скалу, нехай ні труд ні холод не спинять вас".

Так! Франко — поет національного визвілля, а не тільки соціяльної недолі. Франко вийшов з народніх низів і це ще збільшує його загальнонаціональну велич. І не можна й не слід присвоювати собі каменяра національної волі поодиноким уґрупуванням, оцінювати його на свій вузькопартійний лад, бо це груба невдяка супроти самогож таки Ґенія Української Землі. Зрештою наводимо тут листа Івана Франка до свого колишнього близького співробітника, радикала М. Павлика, з якого наявно видно, що нація — а не партія полонила душу поета.

Зприводу покинення Франком і товаришами радикальної партії, М. Павлик писав у „Громадському Голосі" ось що:

„Помоліться, товариші, за їх радикальні душі! Останній грім з ясного неба, останній головоломний скок одного з тих інтеліґентних радикалів мусить і вас потрясти до глибини душі".

Франко не промовчав тієї завваги радикала М. Павлика. У відповідь написав до нього отвертого листа під заг. „Голос небіжчика", якого ось тут наводимо.

„Оце вже у двох числах „Громадського Голосу" ви у всі дзвони дзвоните по моїй душі й оголошуєте мене небіжчиком і навіть взиваєте вірних своєї парохії молитися за мою радикальну душу. Хоч я досі почуваюся живий і здоровий, як був перед роком і перед 10-ма, ну, але ви кажете, що я небіжчик. Тільки одно мене дивує: чому ви, не вважаючи на наше довголітне товаришування, не вияснили своїй громаді, на яку хоробу я вмер? Або, говорячи попросту, що склонило мене покинути дотеперішню радикальну партію?

„Радикальна партія, пише Франко, не була всенаціональною партією, а навіть не була політичною партією. Це була, вибачайте за слово, більше церква, до якої сходяться самі вірні, ніж дійсна партія, де сходяться і зводяться до спільного знаменника ріжні інтереси. Ми взяли собі взірці з соціял-демократичної церкви, але не взяли її доґм; звідси й пишемо, що наша (радикальна) партія слабша, бо програма, ближча дійсности, не могла виховувати таких фанатиків та загорільців, як соціял-демократична. І ось з нашої (радикальної) церкви побігли деякі до соціял-демократичної, бо там побачили тверді доґми й камяні скрижалі.

„Де є дійсна політична партія, цебто, де люди лучаться з собою, щоб осягнути політичні цілі, там для осягнення тієї цілі відкладається геть дрібні суперечки. Де є церква, там основа доґми. Чиж не початком сектарства найгіршої сорти є те, що на останнім радикальнім зїзді, для пустої, покищо, доктрини про страйки (бо для її здійснення треба величезної орґанізаційної праці) кинено іскру незгоди між нинішніх і завтрішніх жебраків? І то в пору, коли те селянство кругом темне, неосвідомлене, незорґанізоване й зазнає величезного утиску політичного, економічного й національного?

„Я не знаю, може вам дуже видається єретичною і нерадикальною думка, що в нас може бути покривдженим не тільки робітник, не тільки хлоп, не тільки ремісник, але також священик, урядник, учитель, купець і навіть жандарм. І що в національному інтересі може лежати боротьба проти всякої кривди. І що національний розвиток може лежати в тому, щоб ми зпосеред своєї нації витворювали всі ті стани й верстви, що відповідають певним функціям народнього життя, і не потребували дізнавати кривди ще й від того, що ті функції серед нашого національного діла сповнятимуть люди чужих народностей нам на шкоду. Може бути, що признаєте такі думки відступництвом від радикальної правовірности. Га, то в такому разі я не є правовірний радикал. **Я почуваюся насамперед українцем,** а щойно потім радикалом. Оце й була головна причина, що я виступив з радикальної партії".

Із наведеного ясно бачимо, що Франко порвав усі нитки з радикальною партією. Він уцеціло віддався праці в редакції „Літературно-Наукового Вістника" та у виданнях Наукового Товариства ім. Шевченка.

Імя Франка стало загально національним. Особливо молодь, без ріжниці на свої політичні переконання, беззастережно з особливим пієтизмом шанувала й шануватиме його як віщуна національного визвілля. Молодь піде шляхом, який вказує Франко, й буде служити Нації, а не партіям, щоб чином виконати його заповіти. — („Наш Прапор").

З ЖИТТЯ ПО ВІДДІЛАХ У.Н.С.

РОЧЕСТЕР, Н. И.

Товариство Молоді св. Йосафата, відділ 226 У. Н. Союзу, зорґанізоване в березні цього року, приєднало в короткім часі 11 нових членів. Всіх членів є тепер у Товаристві 19.

Це молоде товариство поставило собі за завдання зорґанізувати до свого відділу якнайбільше молоді. Це своє завданя члени відділу виконують з повним запалом. Доказом активности цього молодечого відділу була спільна забава, влаштована для молоді 8-го серпня ц. р.

На цю першу забаву молоді прийшло багато громадян, що є доказом їх симпатії для відділу молоді. На тій забаві всі члени молодечого відділу вказували рочестерській молоді, що вона повинна приступати до У. Н. Союзу, бо це орґанізація їх батьків.

Товариство Молоді св. Йосафата отцею дорогою дякує всім членам старших відділів У. Н. Союзу, членам відділу Провідіння, ОДВУ, Союзу Українок, Церковному Хорові й усім громадянам за їх щиру піддержку на першій забаві Товариства 8-го серпня.

В. Ш.

БЕЗСМЕРТНІ ДЕРЕВА.

У великому, коло 60-літньому сосновому лісі ростуть сосни пересічно високі 60 до 75 стіп. Деревця, що їх плекають у вазонках, у своїй батьківщині, Бразилії, доходять до висоти 180 стіп, одначе по 100—150 літах перестають рости. У Каліфорнії на узбіччях Сієри Невади ростуть височенні кипариси, яких вік учені фахівці образовують на 4,000—6,000 літ. Отже вони вже росли за часів старинних єгиптян, довго перед пірамідами, а за часів Ісуса Христа мали вже 4,000 літ.

Дерева без тіни.

Ще вищі дерева ростуть в Австралії. Це евкаліпти, або дерева, що лікують з горячки. Бувають високі на 450—480 стіп, а грубі на 90 стіп, або в промірі мають 30 стіп. В Австралії є цілі евкаліптові ліси, замітні тим, що не мають тіни. Ця дивна прикмета походить з того, що серповате листя стоїть до землі простопадно, тому сонце без перепони продістається крізь величезне верховіття. Дерева ті мають у собі евкаліптовий олійок, який здалека чути в повітрі. Той олійок, кажуть, проганяє комарі, які спричинюють малярію. І справді ці дерева садять нині всюди в мочаристих околицях.

Грубше в пні ніж евкаліпти є африканське дерево баобаб (дерево, що родить т. зв. малпячий хліб). Дерева ці бувають грубі на 120 стіп.

Ліс з одного дерева.

У тропікальних околицях ростуть дивні дерева так розрослі, що одно творить наче справжній ліс. Кожний турист, який прийде до Калькути, конче зайде до ботанічного городу, щоб побачити там рід фігового дерева, зв. баньян. Воно творить справжній ліс із 367 пнів.

Як це можливе? Зовсім молодий баньян живе як галапас на іншому дереві, душить його, а потім розвивається, як кожне інше дерево, себто творить пень, корону. Галуззя зпочатку виявляє охоту радше рости на боки ніж угору. З якогонебудь місця випускає гилля корінь, який росте простопадно вділ і вростається у землю. Як корінь уже вріс у землю, галуззя грубшає і росте як другий пень. Такі самі повітряні кориння випускає і інше гилля, так, що небаром росте вже з землі кілька пнів. Так творяться все нові пні, що перемінюються у справжні дерева. Вгорі розширюється галуззя все далі й далі, вкінці велитенська корона спочиває на первісному материньому пні та на сотках молодших пнів, так, що дерево подобає на ліс.

200,000 людей під одним деревом.

На Індійському архипелязі є ще інші великі породи фіг, та ніде нема такого великого дерева, як це славне дерево в Калькуті. Під його короною вже тому сто літ розтаборилося було 120,000 людей, а нині вмістилося би там 200,000 людей. Залізниця переїздить попри цей ліс, а чужинці не хочуть вірити туземцям, що цей ліс це одне дерево. В 1886 році корона того дерева мала в обемі 840 стіп. Спочивала вона тоді на 232 пнях. Тепер іще доросло 135 пнів, так, що корона спочиває на 367 пнях. У 1886 році дерево займало більше як 18,000 кв. стіп, нині займає більше як 30,000 стіп.

Ще могутніше таке фігове дерево росте у східному Деккані (Індія) біля Пуни. Корона його вже тому 20 літ займала в обемі 25,000 стіп, а займало це дерево простір 60,000 кв. стіп. Росте в Індії ще інше дерево з роду фіг (по індійськи варінджін). Дерева ті творять цілі ліси. На Яві, Суматрі, а також в Африці є ще чимало родів фігових дерев, що таксамо дивно ростуть. Тому, що ті дерева творять усе нові пні, то можна сказати, що це мандрівний ліс. Коли взагалі є якась ростина, яку ми, коротко живучі люди, моглиб назвати безсмертними, то ця назва належаласяб лише тим фіговим деревам. Хоч би вирубати й кількадесять пнів, або самі вони спорохнавілиб, то все ще лишається їх дуже багато, які все відновляються новими пнями та коронами й так можуть вічно рости.

Не рішилася.

— Чи ваша донька має який фах?

— Ні, вона не може рішитись, бо кожний з її наречених хоче, щоб вона ще студіювала що інше.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ШІКАГО, ІЛЛ.

Український Націоналістичний День.

Дня 12. липня ц. р. заходом окружної управи й усіх відділів ОДВУ і МУН у Шікаго відбувся в Парку Риверв'ю третій Український Націоналістичний День. Українці міста Шікаго й околиці взяли в ньому численну участь. Пан Петро Дідик, голова окружної управи, офіційно відкрив свято. Український хор під орудою п. Юрія Бенецького відспівав кілька пісень. Адвокат Романюк, гість з Едмонтону, Канада, сказав кілька цікавих слів про канадійських націоналістів і їхню працю для визволення нашої батьківщини. Молоді українські націоналісти під проводом п. Савчина і Гуменюка виступили з українськими танками.

Гроші, що прийшли з того дня, призначено на визвольну боротьбу і на днях їх вишлеться в означене місце.

Павлина Риза, секр.

— Памятаєш, над цим озером ти мене вперше обняв і поцілував...

— Так. А потім прийшла твоя мама. Ну, годі! Перестань! Ти завжди мусиш попсувати чоловікові кожну приємність...

—o—

Пояснив.

Учителька: Івасю, що то є канібал?

Івась: Я не знаю.

Учителька: Слухай, колиб ти зїв свого батька й матір, то чим би ти був?

Івась: Я був би сиротою.

ГОРОЖАНСТВО ТА ЖІНКА.

(Сема стаття про горожанство та натуралізацію).

Горожанство це справа, яка відноситься до чужинецьких жінок таксамо як до мужчин.

Чужинецька жінка знаходиться часто в такім самім шкідливім положенню відносно одержання та виконування праці, як мужчина несітизен. У багатьох стейтах деякі професії, в котрих жінки мають перевагу та котрі вимагають дозволів, є замкнені перед ними. Наприклад, чужинецька жінка за правилами не може бути вчителькою в публичних школах. У деяких стейтах дозволи для вишколених доглядачок, масажисток та прикрасниць видають тільки горожанкам.

До часу набуття американського горожанства чужинецька жінка, так як чужинець, може підлягати депортації. Ми читали в попередній статті, що в деяких обставинах чужинець, котрий прожив тут навіть двацять років, або більше, може підлягати депортації.

Закони суспільного обезпечення відріжняють чужинецьких жінок. Вони не є управнені до пенсії на старість. У деяких стейтах вона може дістати таку поміч, яку дають вдовам та матерям, але тільки тоді, коли її дитина чи діти роджені у Злучених Державах.

Звичайно можна подибати в родині імігранта, що батько є американським горожанином, коли жінка остається чужинкою. Це часто приводить до ріжних трудноців. Наприклад, жінка, не може дістати американського пашпорту на виїзд за границю та мусить відказати видачу їй потрібних документів тої держави, котрої вона колись була горожанкою, тому, що більшість країв вимагає, що державна приналежність жінки йде по мужеві. По смерти мужа негорожанка може знайтися серед трудного положення відносно маєтку в Злучених Державах, бо в деяких стейтах чужинець не може бути власником нерухомого майна. У справах розводу або опіки над дітьми чужинецька жінка може знайтись у некорисних обставинах супроти свого мужа ситизена.

Колись чужинецька жінка через подружжя з американським горожанином автоматично ставала ситизенкою. Але тепер справа мається інакше. Від 22. вересня 1922 року, коли введено в життя закон Кейла, чужинецька жінка остається негорожанкою, хоч вийде заміж за ситизена, або коли її муж натуралізується. Вона мусить окремо натуралізуватись. Для набуття горожанства пороблено деякі полекші для жінок, якщо їх мужі вже ситизенами. Вони не мусять вибирати перших паперів, а час вимаганого перебування в цім краю скорочено на три роки.

Замужня чужинецька жінка може натуралізуватися, хоч її муж остається чужинцем. Недавні зміни закону дають чужинецькій жінці права нарівні з мужчинами у справах натуралізації. Наприклад, від 24. травня 1934 року діти, коли ще малолітні, набувають автоматично горожанство по натуралізації матери, таксамо як після натуралізації батька. Її муж, коли ще негорожанин, після натуралізації жінки не потребує вибирати перших паперів, а проживати у Злучених Державах тільки всього три роки, але тільки тоді, коли жінка набула горожанство перед 24. травня 1934 року та коли вони подружились перед тою датою.

Політична рівність це інша важна справа, котру чужинецька жінка, що старається про натуралізацію, повинна мати на увазі. Американські горожанки, як жінки так мущини, рішають своїми голосами про життєві питання, які відносяться до їх громад, стейту та нації. Чужинецька жінка мусить мовчати, коли такі питання рішаються.

ФЛІС.

—o—

П. С. В одній короткій статті неможливо вповні виснити справу натуралізації жінок. Хто бажає повніших інформацій, може довідатися з книжечки під заголовком: „Як стати горожанином Злучених Держав", яку видало бюро: Foreign Language Information Service, 222 Fourth Ave., New York City.

НАГРОБНИК СЛАВНОГО МАТЕМАТИКА.

Одним із найславніших математиків був Діофант, що жив у IV. столітті після Христа в Олександрії. До нині ще говорять про „рівнання Діофанта". Отже йому по смерти поставили нагробник із таким написом: „Аритметичні штуки навчить тебе гріб цей: З нього довідаєшся ти про вік Діофанта. Хлопцем був він шосту життя свойого частиву, а юнаком, як до неї дванятру додаш ти, в сьомій частині життя своє справляв він весілля. Пять літ пізніше синок вже йоу народився, Батькових літ осягнув він лише половину. Батько помер, знай, чотири роки по тому". Розвязка цього „аритметичного нагробника" представляється так:

Діофант жив 84 роки, хлопцем був до 14-го року, юнаком до 21, а оженився на 33-тому році. В 38-му році життя народився йому син, що жив 42 роки (половина батькового віку., а помер як батькові його мав 80 літ.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Дня 14. серпня ц. р. умер на недугу серця ІВАН ПРИТУЛА, член від. 349 У. Н. Союзу в Мен. вил, Н. Дж., проживши 51 літ. Покійний осиротив жінку, дві доньки й одного сина. Походив із села Староміщина, скалатського повіту. В Америці дуже цікавився громадським життям та був гарячим українським патріотом. Похорон відбудеться 17. серпня, в год. 9-тій рано. Запрошуємо всіх членів товариства, як теж знайомих, щоби прийшли на цей похорон. — Н. Лісний, секр.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Дня 6-го серпня 1936 помер у шпиталі в Алентавн, Па., ЛЕВ ХОМА, член бр. св. арх. Михаїла, від. 147 У. Н. Союзу.

Покійний був добрим членом і українцем. Оставив жінку, дві дочки і пасербицю.

Похорон відбувся в суботу, 8-го серпня.

В. Й. П.

П. Л., секр.

БЛИЗНЯТА ТАРЗАНА.

(83)

Коли скажений слон схопив Тарзана й розгойдував ним у своїй трубі, малпи цілком подуріли. До Тарзана вони мали містичну пошану та вважали його найсильнішим зі всіх сильних. Вони ніяк не могли тепер погодитися на це, щоб він умер. У приступі малпячої розпуки вони кидалися на слона, хапали його за ноги, хвіст, де попало.

Та вони шкодили йому стільки, що курятка яструбові. Дві з них він легко відтрутив иклами, а дві роздавив ногою. Мактаг, ватажок малп, тепер сам кинувся на слона й ухопившись слонового уха, пробував видряпати слонові очі. Та його геройський учинок теж не поміг нічого. Слон струтив його наче комаря.

Тарзан бачив це все й хоч був цілковито безборонний, одначе ні на хвилю не тратив притомности ума. Він не боявся смерти. Так часто у боротьбі він заглядав їй у вічі! Але тепер його найшов сум. Тяжко йому було вмирати, знаючи, що він не дав належної забезпеки двом білим хлопцям, його кревнякам і приятелям, які їхали тисячі миль, щоб його відвідати.

Тимчасом Тарзанові близнята рятувалися самі так, як могли. Вони втікали перед людоїдами, які наступали їм на пяти. Хоч білі хлопці були в Европі добрими бігунами, одначе з чорними важко їм було рівнятися. За плечима вони вже зовсім виразно чули стукіт ніг і викрики людоїдів. Дікові почало холодом заливати серце.

Неможливе.

Старий панок стрічає на вулиці дитину, що гірко плаче. Клепає її по рамени, а коли добрі слова не помагають, дає дитині десять центів і каже:

— Ну, тепер не плач, будь уже добрим хлопчиком.

— Коли це неможливе — каже заплакана дитина.

— Чому неможливе?

— Бо, бо я є... дівчинка.